

82
STRELLY
5-00

ԲԱՍՏԱՆԱՆԻ ԱԳՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մշակարարական համար	
Տարեկան	12 թ.
Վեցամսեայ	6 "
Արտասահմանի համար	
Տարեկան	15 "
Վեցամսեայ	8 "
Անկախ համար	
Տարեկան	3 ռ.
Վեցամսեայ	1.50 "
ԿԱՆՈՒՄԻ ԿՆՆԱԿՆԵՐԻ	

Մանուցման տարբերակները համար 40 սահմանված են իսկ վերջին երեսի համար 20 սահմանված են երեսի անցումներու համար 20 ՕԼՈ զեղջ կըլայ :

Պաշտարարական համար ձեռքի
(Գ Ի Ն, 15 Ս Ա Ն, Թ Ի Մ)

ՇԱՐՄ

R. P. Kalémecarian
Mechitharistengasse W. 4
Vienne
(Autriche)

Նամակ եւ դրամ դրկեյ
Երապրտիւնն հասցիին

Редакция на вѣстникъ
«Шаржумъ»
Варна.

Redaction du journal
«Charjoum»
Varna (Bulgarie)

Կրօնիւմի և չնն տուր

Արտասահմանի համար ձեռքի
(Գ Ի Ն, 20 Ս Ա Ն, Թ Ի Մ)

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻ ՉՈՐԵՔՏԱՆԻ ԵՒ ՇԱՐՄ ՈՐԵՐԸ

Отговорникъ: Д-ръ Т. Хр. Стояновъ

ԱՐՈՇՈՒՍԸ

Հասարակական գործունեության և քաղաքացիական պարտականության օրհանգրվանը Մարտը ու իր նախնիներն յայտարարութեան, որ պէտք է շատ լուրջ ու շարժուն թիւն դարձնէր Գաղղիական պատերազմի թիւնները և ամբաստանութիւնները վրա, խոստացած լրջութեան բողոքովին հակառակ որոշումը յայտարարեց :

Ահա այդ որոշումի գլխաւոր եւ հիմնական կէտերը :

1. «Կեդր. վարչութիւնն ներկայ պաշտօնական ազգարարութեամբ կը հրաւիրէ «Գրոշակ» խմբագրութիւնը Պատույ Ատեանի մը առջեւ հաստատել իր ամբաստանութիւնը Պ. Արփիար Արփիարեանի դէմ :

2. «Վարչութիւնն կը հրաւիրէ «Գրոշակ» խմբագրութիւնը իր յառաջիկայ թիւին մէջ սկզբամբ ընդունիլ Պատույ Ատեանը» (Մարտ թիւ 24) :

Այս տեղից պարզ երևում է որ Արփիարական վերակազմակերպիչը այդ խմբի վրա բողոքովին գլուխ չեն յոգնեցրել, այլ ուղղակի դիմել են իրենց բարեկամների առաջարկած միջոցին Պատույ Ատեանին, որ նախօրօք իրենց ձեռքով պատրաստուած լինելը հէնց առաջին անգամից աչքի զարկեց :

Այդ դիմումն միջոցը գտնելուց յետոյ, վերակազմակերպիչը ամենամեծ հրճուանքով իր օրհանգրվանի մէջ զետեղել է կրկին Արփիարական թերթիկներից մի քանի կտորներ, որոնք փոքրիկ Արփիարների հոգեկան վիճակի պարզ և յստակ արձագանքները են : «Ահա սա ժամը, որ մարդու որդին պէտք է փառաւորուի...»

Ինչ որ սպասում էինք, այնպէս էլ եղաւ :
Կամէր իայի առաջին արարուա-

ձը վերջացաւ, հիմա մնում են միւս արարածները :

Առաջինը շատ անաչոյ էր. դերասանների շարժումները և դիմակները կենդանի չէին, կեղծիքը իսկոյն աչքի էր զարկում, բայց այսուհետեւ աւելի ճարպիկ դերասանները են մէջ տեղ դալու :

Այս անգամ դերասանները իրենց արուեստին յատուկ ճարտարութեամբ խմբագրութեան հրատէր (հրաման) են կարգում «Գրոշակի յառաջիկայ թիւին մէջ սկզբամբ ընդունիլ պատույ ատեանը» : Ինչ անհամբերութիւն և աճապարանք : Ինչո՞ւ այդպէս շատիւ քանի որ իրենք համոզված են թէ Գաղղիական պատերազմի օրհանգրվանները իրատուք չունին, առանց ամբողջ Գաղղիացութեան համաձայնութեան՝ այդ տեսակ խնդիրների համար որոշում տալ :

«Գրոշակ» «Մարտ» չէ, և նրա խմբագիրները Գաղղիացութեան վրա իշխողներ չեն, այդ շատ լաւ գիտէ վերակազմ. Արփի կեդրոնական վարչութիւնը, ուրեմն ինչո՞ւ այդ տեսակ ստիպողական պայման. շատ հասկանալի է, որպէս զի յետոյ մի ուրիշ զուրնա «չալեն» հասարակութեան առաջ :

Վերակազմակերպիչ Արփիարականների կեդ. վարչութեան եռանդը և ցանկութիւնը գովելի է, որովհետեւ ոչ մի մարդ կը ցանկանայ որ իր ընկերը դաւաճանի հոշակը ունենայ ազգի մէջ, մանաւանդ յեղափոխական անուն կրող կազմակերպութեան ղեկավարները, բայց շտապիլը, «ալալոս գալալոս» ուլ ցաւը դարմանել մտածելը՝ շատ երախայական կամ աւելի ձիշտը շատ պառաւական միջոց է :

ՎԱՐՊՈ

—)(—

ԹՅՈՒԱՌՈՒԹԵԱՆ ԱՐՁԱԳԱՆՔ

Անցեալ տարւոյ տեղւոյս գործերուն սակաւութեան, նամանաւանդ մաս մը շահագործող և բարոյագէտ ինկամ շալտ շներու անխղճութեան պատճառաւ, հայաստանցի բնակիչը դատարարն օրն ի բուն աշխատելով հազիւ հազ իր օրապահիկն հայթայթեց. մենք՝ ժողովուրդն դէպի կործանումն առաջնորդող սոյն ընթացքի ապագայ ազետալի և ահաւրի հետեւանքն նախատեսելով, և մանաւանդ «Ճարժում» խմբագրութեան ծանօթութեամբ մը մեզ առաջարկուած լինելով աւելի կարեւոր և կենսական խնդիրներն գրել և ժողովրդեան ներքին կեանքով զբաղեցնել մամուլն, հարկադրուեցանք յիշեալ լրագրոյն փափաքանաց գոհացում մը և ժողովրդեան ալ իր մոլոր ճամբան զբաղեցնել տալու : և անցեալ յունիս ամսէն սկսեալ շատ և շատ անգամներ գրելով զբաղեցնեք բեռնակիր դասակարգի ներքին կեանքով, մատնանիշ ընելով անոր թեր ու դէմ կողմերն և զգուշութեամբ ուշք հրաւիրելով ապառնի թըշուառութեանը վրայ, ինչպէս որ «Ճարժում» ընթերցողաց յայտնի է : Խմբագրութիւնն եւս քանիցս իր խմբագրականով մեզ ձայնակցելով, բեռնակիրներուն ի զգուշութիւն և ուղղութիւն կը հրաւիրէր, իսկ այլոց՝ ուշագրութիւններն այդ կողմ՝ դարձունելով՝ օգնութեան ձեռք կարկառեց. և այդպէս քաջկռուտելով մինչեւ աշուն՝ յանկարծ վրայ հասաւ գործերու դադարումը, որ ծայրայեղ թշուառութիւն մը առաջ բերաւ : Եղան օրեր, որ մարդիկ 48—50 ժամ անօթի իրենց սենեակներուն մէջ փակուած մնային, իրենց օրհասը ողբալով : Ատոնց տոգոյն և գալկացած դէմքերը տեսնողը կը սարսռէր, և որոյ հետեւանքն եզաւ տեսակ տեսակ հիւանդութիւններ. ոչ դեղ և ոչ գեղատրոյ մը կը գտնուէր այդ խնդճերուն և եր-

թալով կմախք կը դառնային : Կարելի է ըսել թէ երկաթեայ սիրտ պէտք էր այդ աղետարար մնալու համար. մահուան անագորոյն մագիլներն սկսան Հայաստանցիի հազար և մէկ ցաւերով լեցուած սրտին երակներէն բռնել, և ամենէն առաջին զոհն եղաւ վանցի համետ երիտասարդ մը 27 ամեայ Մանուկ Գեղամեան մականունեալ (թերեւս ոմանք... անոր մահուան առթիւ յանհուն ուրախացած լինին...) : Այդ միջոցներուն տակաւին Աղքատախնամ հաստատուած չը լինելով, կրկին սկսայ հրաւիր կարգալ և այդ տեսանելի կացութիւն ի վեր հանելով՝ օգնութեան հրաւիրել, եկած արդիւնքը տեղւոյս Պատ. Թալ. Խորհուրդը յիշեալ գրուածներն ու ժողովրդեան անել կացութիւնը ի նկատի առնելով, որոշեց շուտ ընդ փոյթ խառն ժողով մը կազմել, և նոյնին համաձայնութեամբ «Աղքատախնամ» մը հաստատել, զոնէ տիրող թըշուառութեան մասամբ առաջն առնելու համար : Ահա՛ այս կերպով «Աղքատախնամ»ը հաստատուեցաւ, և ցարդ դուրսէն ո՛ր և է տեղէն մը նպաստ չը ստանալով, փոքրաթիւ բաժանորդաց չնչին և աննշան ամսավճարով, ծանր փոխտուութեամբ և անխոնջ աշխատանք կրցաւ իր ծանր պաշտօնը շարունակել մինչեւ Զատիկ երեքշաբթին : այսու հանդերձ ահագին պարտք մը եւս իր ետեւէն ձգելով :

Միմիայն ըրած փոխտուութեանց շնորհիւ է որ կարողացաւ բժիշկ դեղ, ողջին հաց, իսկ հիւանդին բժիշկի տուած հրահանգին համաձայն սմէն ինչ տալ և պահել անփնաս : զարով իր ունեցած

գիւցազնը) չը տեղակացնէ չի կրնար որ և է կարգադրութիւն ընել:

«Այս լսելով ձերքը որ Սերոբի ամենէն մտերիմ ու սրտակից օժանդակներէն էր, յառաջ կը խոյանայ, «ինչո՞ւ, կրտէ, անիրաւունք մը պատժել մեր պարտքըն է, մինչեւ որ իմաց տանք գործը գործէն կանցնի ու այդ յաջողակութիւնը անպատիժ կը մնայ: Պէտք է որ այդ տաւարներն իրենց տէրերուն վերաբարձնենք»: Սերոբ տեղի կուտայ ձերքի արգարացի զայրոյթին ու կը մեկնին իրենց նպատակը իրագործելու:

Այդ շարժումը գաղտնի չէր կրնար մնալ քանի որ կոչուեան գիւղէն, Պաշտէ Գրէ, Պոզոս, Դաւիթ և Գրիգոր անուն ստահակ դաւաճանները անմիջապէս կերթան կառավարութեան իմաց կուտան թէ Սերոբ քիւրտ աշխրէթներու հետ գացած է կուռիլ: Զինուորներ թէեւ կը պատրաստուին Սերոբը կաշկանդել իր նպատակին մէջ, բայց Սերոբ կը յաջողի տաւարները իրենց տէրերուն վերադարձնել առօր փառօք ու լուիկ մնչիկ իր տեղը վերադառնալ:

Ժամանակէ մը ի վեր Բարիլի տղայամիտ պարոնը «գրոչակեան դրութիւնը» վերնադրով անիմաստ գառափետուներ կը թափէ Դաշակցութեան գլխուն:

Սա պզտիկ պատմութենէն Պ. Զօպանեան կրնայ հաւանալ թէ ի՞նչ է եղեր Դաշակցական գրութիւնը: Մեր նպատակն էր հասկնել այդ պարոնին թէ՛ Գրնալը կղզիի բարձունքին վրայ ստառնած լուսինը մէկ կողմը կերպար թուղթէ հէլվայի կամ շոքեանալին առաջ բերած ճերմակ փրփուրը երբից նմանցնելու չափ դիւրին չէ եղեր այս տեսակ փափուկ խնդիրները մէջ միարձիգ: Խնդիրներ որոնք մասնաւոր ու մանրազնին ուսումնասիրութեան

կը կարօտին: Ապա կեդրոնացումը ուսուցիչ գրութեան լճի տեսակ բան ըլլալը և ի՞նչ ծանր պարագաներու մէջ արդիւնաւոր ըլլալը մայրթեք որ լաւ մը հասկցած ըլլայ Պ. Զօպանեան և խել մը հակասութիւններու մէջ չը դիգերի այլ ևս: Անկեղծօրէն կը մայրթեք:

ՊԱՂԱՒ
Իզմիր 3 Մայիս

«ԻՄԱՌՈՒՆՔ»ԻՆ

Չեր չորհրդարթի օրուան թիւին մէջ երկուող մը կը տեսնամ որով կըսէք թէ պատրաստուած հանրագրութեան նախաձեռնարկները թաղաքեար մը եւ պախալի աշկերտ մը եղած են: Կը ստուշիք, կամ աւելի ճիշդը, կը խեղաթիւրէք, ես ու իմ բարեկամներու չըջանակը եղած է այդ գործին նախաձեռնարկը, նկատելով որ ձեր թերթը խելագար կոչի մը պէս՝ ամենէն աղնի մարդոց պատիւները ազարտելու տխուր եւ անանուանելի դերը ստանձնած է: Դուք լաւ գիտէք թէ ես Շարժումական մը չեմ, եւ արդարութիւնը պաշտպանելու համար ձեր թերթին մէջ ալ դրած եմ իմ համոզմանս համեմատ՝ որոշ բնիցի մը ասիլ:

Յարուիրն ինչիկեան

ՍՄԵՐԻԿՍԻ ՔՆՆԱԴԱՏՆԵՐԸ

«Դատարկ ջրաղացը ձայն չատ կը հանէ» կրտսն. իսկ հիմա դատարկ ստամոքսներն են որ ձայն չատ կը հանեն, եւ այդ ստորաբարձ ստամոքսային գործիչները յեղափոխականութիւնը եւ յեղափոխական կուսակցութիւնը զարձուցած միակ միջոց, ու վերջին մէկ մէկ թուղթէ թմբուկ կահած կը զարնեն ու կը զարնեն օրը դիմակ մը փոխելով. ըսէ՛ յեղափոխութիւն, ընկերավարութիւն, անիշխանականութիւն, հասարակականութիւն, միապետականութիւն, անհատականութիւն, քրիստոնէութիւն, պաշտպանողականութիւն, ու թիւն ու թիւն ու վերջապէս ու թիւն դիմակներու գործածումով:

մէկուեղ դաւադրական հետադիւր մը պատրաստելով Բ. Դուռը կը հեռագրեն: Բ. Դուռը այդ հետադիւրին ի նկատի առնելով և Պատրիարքի քաջալերութեամբ Սարգեան էֆէնտին Պօլիս բերելով և գաղտնաբերելով Դարպ-Թարապուզ քաղաքը տուաւ, ինչպէս որ նոյն ժամանակին ալ Իրանէն թերթը այդ հեռագրի պատճէնն իր թերթի սիւնակներէն միտն մէջ արտասուեց, ասոր համար հարկ չենք դատել կրկին այդ հետադիւրը աստ կրկնել:

Այդ վատ կրօնաւորի դաւադրութեամբ, Միացեալ Ընկերութեան զպրոցի ուսուցիչները այլեւս կառկածելի թուեցան՝ յաջա կառավարութեան, և որով իր ուշադրութիւնն աստնց վրայ կեդրոնացուց. Սարգեանի հեռագրուէն յետոյ՝ ձեռք ձգեց նախնականը, այն ևս աքսորել ասլով Մուշէն, կարգը Տամատին գաւառը այն ևս անոնց կարգին գատուեցաւ. իսկ Գեորգ վարդապետը բոնեց և բանաւրկեց, ու այսպէսով

Բաւական է որ աստնց որ եւ է մէկէն շահու հով մը փչէ, ալ դիմակի ներքեւ են և կակախ թմբուկները պատռելու չափ զարնել, որուն ստամոքսութիւնը զրգարատութիւն և լրբացած կեղծաւորութիւն. ու որիչ բունի շեն ծառայեր, բացի այդ գասակարգին կամ հեղինակներուն ստոր անբարոյականներ լինելուն արսայայտիչը լինելէ:

Հրապարակի վրայ կը վխտան ու իրենց բոլոր մերկութիւններով բացայայտ են այդ դարավերջիկ հացկատակները. բաւական է միայն աչք մը պտտցնել աստնք սեւնելու. համար որ ժողովուրդի կուրծքին չըքած, ուսին հեծած, կը կրծն ու կը կրծն են սոված գայլերու նման. ահաւասիկ միայն մի քանիները յիշենք հոս որ կապրին Ամերիկայի ծոցին մէջ:

Ա. Չորթմանեան, որ Ամերիկայի հայոց «Յակոբեան» անունով և հրապարակի վրայ Վ. Շահէնի Դիտող Զաւէն, և առկաւին շատ մը ուրիշ անուններուն ներքեւ կը կոչուած է. Ամերիկայ գալէն ի վեր, ստամոքսութիւնը զրգարատութիւնը և հայտոյնքը, որ մեծ տեղ կը բռնէ աստնց համար, դարձուցած է իրեն ապրելու միակ միջոցը. կը հայտնէ զաշակցութիւնը, կը զրգարաւ անոր մաքուր գործիչները, ու փոխաբէնը կատանայ տոտ վարձք լրտես—յեղափոխականի թոռնիկներն. և այս վերջերս ալ սկսած է խաչագողութիւն ընել օտար աղագաց—ամերիկացիներու մէջ:

Բ. Բողոքականներու պատուելի վարդապետ կէս մարդուկեանը որ կարծես իր մօրը արգանդէն սորված լինէր ձրիակերութիւն, աստնց ամբնալու, աստնց խայնելու կրօնափոխութեան դիմեց, վարդապետ եղաւ իր հացը ժողովուրդի արիւն քրտինքէն քաղելու միակ ու միակ նպատակով. և ես կը զարմանամ թէ ի՞նչպէս այդ արարած հանգիստ խիղճ կուռնեայ եկեղեցւոյ բնօր բարձրանալու, երբ հացի համար է որ կրօնական դիմակները չուս չուտ կը փոխէ, երբ «Մարտ» թերթը օտկան ունեցող անանուն կուսակցութեան Փրովիանի մասնաձեւով հրապարակային ժողովի մէջ—որ ինքը ասեւնապետ էր—անամթարար ազգաստեացութեան գազաթնակալուն հասած, 300 ժողովուրդի ներկայութեան կը յայտարարէր կրկնելով ասեւնախօսի մը ըսածները թէ՛ «այս՝ անբարոյա-

կան և գործէն անանդեակ ու անգիտակից գաշակցականները չի պիտի թողնենք»: որ կրկնապատմութեան օր կրկնապատմութեան հակառակ պարագային պիտի մասնաւոր գանձուք տաճիկ կառավարութեան իւր հայրենիքը» (*) և այս մտրացկան կողոպտիչը կը ներկայանայ ժողովուրդին իբր ազգասէր իբր կրօնասէր մը: Կեղծարար գիմակաւորներ:

Գ. Կարեգին Պ. Չիթճեան, ահա ձեզ մարդ մը, որ միայն «մարդ» ըլլալը կը պակսի իր քով. եթէ այս պարոնի իսկական գոյնը երեւան հանելու ձանձրոյթը յանձն առնէ որ և է մարդ, ստիպուած պէտք կըլլայ ամբողջ թերթերով գրել, բայց ես կը բաւականանամ միայն քանի մը կէտերը պարզել, համառօտ վիճակի մէջ:

Նախ պէտք է բնեմ թէ՛ այս մարդը ես շատ լաւ կը ճանչնամ երկրէն, և բան մը չեմ խօսիր ա՛յժմ, երկրի իր կեանքի մասին. միայն այսքանը ըսեմ թէ՛ ուրիշներու դրամը գողնալով փախաւ Ամերիկայ, և հոս ալ ճակատ քրտինքով հաց ուտելը Չիթճեաններու համար շատ դժուար էր, պէտք էր ուրիշ միջոցներու գիտնել. և ըրաւ, մտնելով հնչակեան կուսակցութեան մէջ, ուզեց շահագործել, և շատ չանցաւ սկսեց Ե՛... եպիսկոպոսին օգնելու համար դրամ հանդանակել. որքան որ կը յիշեմ հաւաքեց 5—600 տուար, ու իբր թէ զրկեց իր նպատակին: Բայց չուտով կասկած մը եւ փախուկ մը երեւան ելաւ թէ՛ Չիթճեանը Ե՛... եպիսկոպոսի համար հանգանակած դրամը իր նպատակին չէ հասցուցած, այլ գորպանած է. այս կասկածը ժամանակ մը օրօրուեցաւ, մինչեւ որ վրա հասաւ կեւերեկցի երկասարգ մը որ Ամերիկայէն երկիր գացած և կէս ճանապարհէն ետ վերադարձած էր. մեզ անդեկացոց թէ՛ Չիթճեանը միայն զմելի մը և 10—15 տուարի ժամացոյց մը զրկած էր այնքան դրամի փոխաբէն. լրբերը անձամբ խօսած էր աս մասին Ե՛... եպիսկոպոսի հետ. կասկածը իրականացաւ, և Չիթճեանը այդ հարիւ-

(*) Այս յայտարարութեան վրայ մարդ ստիպուած կը կասկածի թէ՛ արդեօք աստնց սեւ գործը չէ՞ր որ 2—3 տարի առաջ յեղափոխականներու պէնքերը բոնուեցան կիպրոսի մէջ: Մ. Հ.

Սարգեան էֆէնտին ունեցած հակառակութեան գոհացում մը տալու համար ամենէն առաջ իր ուշադրութիւնը այդ ընդհանուր տեսչի վրայ կեդրոնացուց, ուշի ուշով խորհելով, թէ ի՞նչ միջոցներով կարելի կըլլայ հեռացնել, որովհետեւ չկար զգայուն հայ մը որ չի հակառակէր այդպիսի դաւաճանական քայլի մը, որ այնպէս վատէ մը ըղիտում առնելով գուրս կուգար յուզայի դերը կատարելու. և իր Թորայէլացի վարդապետի վեճ սկզբունքները ոտնակոխ ընելու. այդ կէտն երկար մտածել կուտար իրեն, միմիայն այն եղբակացութեան կուգար թէ՛ անցելոյն մէջ իրենց դերը յաջողութեամբ ի գլուխ հանողներն կրկին կրնան այդ իրեն լարած դաւադրական նպատակներն ևս ի գլուխ հանել. ուստի՛ հայ ժողովուրդեան աչքէն ինկած ութը դաւաճաններն իր քովը կանցեց, այդ մասին խորհրդակցելու և արդիւնքը Բ. Դրան հեռագրելու:

Ստաշնորդն ութը դաւաճաններով

Մշոյ Միացեալ Ընկերութեան վարժարանը այդ թուականէն սկսեալ այլեւս անկերպարան վիճակ մը առաւ:

Որքան որ իր ամենազարչելի գաւառութեաններն ի գործ դրաւ, երկար ժամանակ Մշոյ առաջնորդական անթոնի վրայ բազմելու դիտումով, բայց և այնպէս այդ երեւակայութիւններն իրականութեան չը գտան, այլ հաղ'ւ թէ քանի մը ամիսներ կրկնու պաշտօնաւարել: Մշոյ քաղաքական ժողովուրդեան բողոքամար, հարկադրուեցաւ Պատրիարքարանը ժողովոյ և ժողովուրդի բողոքին գոհացում տալու համար, այդ ամենավատը Մշոյ աշխարհէն հեռացնել:

Այդ տեսակ ցած դաւաճանի մը հեռացումով կրկին Մշոյ աշխարհը չի կրցու հանդիստ ապրիլ, անոր համար որ, այնպիսի դաւադրական նետք մը թողուց կրօնական գատակարարի մէջ, որոյ առթիւ մարդ միմիայն զգուանքով կրնայ խօսիլ:

սովորական բան դարձաւ, իրենց առուօտեան վաղաջարոցը, իր չար կրից եւ անձնական հակառակութենէ առաջ եկած վրէժն լուծելու համար՝ կառավարութեան կը վազէր, մատնելու, դաւաճանելու, այն. ինչ որ յարգելի ու պաշտելի է հայոցս: Մինչեւ այն ժամանակ շատ քիչ մատնիչներ կը գտնուէին հրապարակի վրայ. այդ օրերէն սկսեալ կրկնապատկելով ստուար վատ մը կը կազմէին. վարդապետը առաւօտուն զանգակը քաշած միջոցին, փոխանակ եկեղեցի երթալ աղօթելու, ձգելով այդ, աչքը ոտիկանատուն և կառավարատուն անկեց: Այդ մասին իր կարգին պիտի խօսիմ, օրինակներ մէջուեղ բերելով և ցոյց տալով թէ՛ այդ սեւազլուխ փարձաւորներու մէջ «ես»ը և գարեջի ստոր կիրքը այնքան արմատացած էր, որ այդ ճիւղին մէկ մէկ կատարեալ մասնագէտներ դարձած էին:

ՄԱՍՐ ՅՈՒՂԱՆԵՆՆԵՐ
(Շարունակելի)

բաւոր տօլարները մարտեց գործին սեղեակ անձերու թուք ու մուրին հետ . «Ձայն կղերաց» ի խմբագիրը . եւ սուտերու «առաջնորդարան» ի քարտուղար Գարեգինը միայն հանրութեան գրամը չէ որ կերած է այլ անհասանելու : «Տօլարըրճի» մը . որ քննազատ խմբագիր է գարձած : Եւ հիմա ժողովուրդէն զրամ շարժելու արհեստէն գրեթէ յուսահատած . ուրիշ միջոցներով սկսած է ժողովուրդի կոնակէն կրծել : Գիտէ՞ք ինչ է աս գիւտը . խոս Սարաճեանի քարտուղար է եղեր . եւ շարաթական մեծ կակ գումար մը գրամ կանէ . լաւ միջոց չէ՞ մի . . . հը՞ . . . :

Տարիներ առաջ «Մօլլա Սարաճեան» կըսէր ու Սուրբ գիրքը «սուտ գիրք» հարուստներու ծրագիրը կանուանէր . ու այդպիսով ժողովուրդը կը կթէր . իսկ հիմա քրիստոնէութեան զիմակին եւ «Մօլլա Սարաճեան» ի փէշերուն առակ մտնելով կը շարունակէ :

Անա ձեզ Ամերիկայի հայոց թըմբուկահար «քննադատները որ մէկ մէկ տղուկ դարձած կը ծծեն ժողովուրդի վերջին արիւնն ալ . եւ սուտնք են՝ որ հրապարակի վրայ քըննադատներ են դարձած ու կը հայհոյեն դէմքերուն ելածին . ասոնք են՝ որ իբրեւ չիտակներ կը հայհոյին Գաշակազութեան եւ կը քննադատեն անոր գործունէութիւնը . ասոնք են՝ որ մէկ մէկ գրիչ առած ձեռքերնին՝ ժողովուրդը առաջնորդելու յուսակնութիւնը կուենեան . ասոնք՝ որ կատարելապէս զուրկ են բարոյականի ամենատարրական սկզբունքէն . եւ կընեն ամէն բան ինչ որ կը ծառայէ իրենց փորի եւ գրպանի օգտին :

Առ այժմ այսքանով բուսականանալով կը վերջացնեմ եւ կը խոստանամ վերադառնալ աւելի մութ մտացած կէտերուն . երբ պատեհութիւն ունենամ :

Հ. ՀԱՅՎՈՒՆԻ
Փրովիտէնս . 10 Ապրիլ

ՍՏՐՈՒԿՆԵՐՈՒ ՅԱՏՎՈՒԹԻՒՆԸ

Հոգեով և մարմնով ստրուկէն զգուշ լի արարած աշխարհիս մէջ չը կայ . այդ գարշելի արարածները կը նմանին այն պաղ, լորձիւնոտ, ճկուն և խոնաւ ու մութ տեղերու մէջ անշշուկ կերպով սահող սողուններուն . որոնք երբ յանկարծակի լոյսի մէջ մարդու աչքին կիյնան՝ քստմեցուցիչ պժգանք մը կը պատճառեն զայն տեսնողին :

Մեր ժողովուրդի ամէն խաւերուն մէջ այդ տեսակ սողունական յատկութիւններով արարածներ շատ կը գտնուին . երբեմն խոշորկեկ անուններով իսկ . ասոնք իրենց նպատակներուն հասնելու համար . սողունական միջոցներու կը դիմեն . մութ ու խոնաւ ծակերու մէջ կը սողան . իրենց աղտոտ գլուխներով հոգը կը փորփորեն . երբեմն ամենաչոր և մաքուր հոգէն աղտոտ հիւթ մը գտնալու յայտով՝ դուրս կելլան իրենց ծակերէն . և եթէ իրենց գլուխին այդ հոգի կարծրութեանը չը դիմանան . եւ կը դառնան սողունական խուճի մէջ :

ժողովրդի սողուններէն քանի մը հաս օգնութեան բերելու :

Ու կսկսի սողունային յարձակումը մաքուր հոգին վրայ . մաքուր շոր հոգը կը խոնաւնայ սողունական խմբին մաշկերու լորձունքէն . սողունները պահուածութեամբ կը ծծեն իրենցմէ թափած աղտոտ հիւթը և կը կարծեն թէ՛ մաքուր հոգի մէջէն գտած են . . . :

ՀԻՒԼԷ

ՆՊԱՍՏ ՎԱՌՆԱՅԻ
ԸՆԹԵՐՅԱՐԱՆԻՆ

Ընթերցասիրացի երիտասարդները յառաջիկայ շաբաթ իրիկուն պիտի ներկայացնեն Վիքթոր Հիլիոյի «Լուքրէցեա Պորճեա» անուն գեղեցիկ թատերգութիւնը տաճկերէն լեզուաւ . ի նպաստ Վառնայի ընթերցարանին :

Այս տարի նպատատարներու շարքը ծայրայեղութեան հասաւ . այնքան նպատներ տրուեցան որ ժողովուրդը յիշուի սկսած խորթ աչքով նայիլ անոնց վրայ որովհետեւ նպատը ըստ մեք հասկացողութեան կը լինի ժողովրդի համար օգտակար հաստատութեան մը կամ անձնատրութեան մը համար . աւելի նպատատարութիւն մը համար . իսկ տարբեր հանգամանքներու մէջ՝ երբէք հասարակութիւնը պարտաւոր չէ նպատակ մէկու մը . սոսի այս առթիւ մենք կը հրաւիրենք անպայս հայ հասարակութիւնը որ բարեհաճի քաջալերել յիշեալ երիտասարդներուն ձեռնարկը որով պիտի ձեռնամուխ եղած ըլլայ Վառնայի պատիւ բերող ընթերցարանի մը պահպանման . ուր կարող պիտի ըլլայ ամէն ոք գտնել իրեն համար ընթերցանութեան ամէն տեսակ գիրքեր և լրագիրներ . ուր նաեւ նախնական ուսում պիտի կարենայ առնուլ երկու տող գիր գրելու անդամ անկարող հայ գաւառացիին :

Մ.-Ս.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փարիզի պարսից գեօպանք նազար ալա յայտարարած է որ ռուս-պարսկական փոխառութիւնը գեօ կնքուած չէ . կաշխատուի որ անգլո-ռուսական ըլլայ այդ փոխառութիւնը . իսկ եթէ այդ չը յաջողուի . շահը Փարիզէն յետոյ ինթերպուրի պիտի անցնի . և այն ժամանակ գուցէ կնքուի ռուս-պարսկական փոխառութիւնը :

Գերմանական թերթերու տուած տեղեկութիւններու համաձայն՝ թուրքիան սկսած է Դամասկոսէն մինչեւ Մէքէ երկա-

թուղի շինել . նաեւ հեռագրական գիծ Հիճազէն Եէմէն Անգլիական ընդձոգես . հեռագրական գիծէն ալաուսելու նպատակով :

Անցեալ օր Երուսական թերթերը հաղորդեցին որ պօէրնիքը գրաւած են Մէյֆիկիւր քաղաքը . Այդ լուրը նոյն թերթերը հերքեցին . Ընդհակառակը Մէյֆիկիւր պաշարու մէջ ազատուած է . Այլեւս Թրանսօվայի մէջ պօէրնիքէն պաշարուած ոչ մէկ քաղաք մնաց :

Մէյֆիկիւրի ազատման պատճառով Լոնտոնի մէջ մեծ ուրախութիւն և ոգեւորութիւն կը տիրէ : Անգլիական զօրավարները հետզհետէ առաջ կանցնին :

Կրօնշտապէն Երուսական թերթերուն կը հաղորդեն թէ պօէր հրամանատար Տէյֆէտ յայտարարած է Լօրա Բօպէրտին թէ՛ ինք իր ամբողջ բանակով պատրաստ է անձնատուր ըլլալ որոշ պայմաններով : Եւ կը կարծուի թէ այդ պայմանները պիտի ընդունուին :

Սուլթան իրատէով մը արտօնած է Փրանսական ընկելութեան Սիրիայի երկաթուղին շինել :

ժէնէրայի Պիւլլէր կը հեռագրէ որ Նաթալի մէջ շատ մը պօէրներ զէնքերը կը յանձնեն :

Ռուսական Լեհաստանի Վարսովիա քաղաքին մէջ մայիս 1ին . զործատուներու տոնախմբութեան օրը՝ մօտ 25000 գործատուներ անհոգին ցոյցով մը ելած են քաղաքի հրապարակը :

Ոստիկանները քաղաքները և զօրքը աշխատած են արգելք հանդիսանալ այդ ցոյցին և բաւական զաղանութիւններ գործած են . 700 գործատուներ ձերբակալուեր են :

Ա. Զ. Գ.

Ընթերցարանի դասախօսութիւններն սկսած են . ուսանիլ փափաքողները կարող են միշտ երթալ հսկող պաշտօնեային քով արձանագրուիլ :

Պուլկարիէն և Ֆրանսերէն լեզուներով կը թարգմանուին և կը գրուին փոքրիկ փոխարժէքով ամէն տեսակ նամակներ և գրութիւններ Վառնայի ընթերցամէջ :

Մ. Զ. ի հրատարակած Հովաուն և Թոթովմունք անուն գրքերով կնքու հասոյթը նուիրած է հեղինակը տեղուս ընթերցարանին :

Կը ծախուին Վառնայի ընթերցարանին մէջ :

Ընթերցարանի Չորեքշաբթի օրերը յատկացուած է կիներու :

—)(—

Հ. Ս. ԷՓՐԻԿԵԱՆ

Բնաշխարհիկ քառասուն 1900 Վեներիկ Ս. Ղազար . Լոյս տեսած է այս ընդարձակ գործին առաջին քսանութիւնը սկսած . որ կը բաղկանայ 160 երկսուրէ կնքէ և կարգարուած է 80ի շափ խնամատար պատկերներով . Կը պարունակէ մեր երկրի նահանգաց . գաւառներու . քաղաքներու . վանքերու . գիւղերու . գետերու . լիւններու և այլ նշանատար տեղեւոյ վրայ . աշխարհագրական . պատմական . հնախօսական և այլ կարեւոր օգտակար տեղեկութիւններ : Առաջին պրակի գինն է ճանապարհի ծախքով 3 ֆրանք կանխիկ . Հասցէ՝
direction de l'Imprimerie arménienne
St. Lazare Venise

Ա. Զ. Գ.

Շարժուի խմբագրութեան մէջ կարելի է բաժանորդ գրուիլ Փարիզ հրատարակուող «Հայկական ժողովրդական երգերի հաւաքածոյին» . Պուլկարիոյ համար պայմանները . Տարեկան 6 գիրք 32 ֆրանք կարելի է մաս մաս վճարել . Ա. գիրքը տասնալուս 12 ֆրանք . Բ. գիրքը տասնալուս 10 ֆրանք . Գ. գիրքը տասնալուս 10 ֆրանք . Ամեն մէկ գիրքը տասնալուս 6 ֆրանք

«ՇԱԻԻՂ»

Շաիյի ձեռքէ չի ծախուիր . Բաժանեցին Է՝ Պուլկարիոյ համար 10 ֆրանք . արտասահմանի համար 12 ֆրանք . Ամերիկայի համար 2 1/2 տուր :

Հասցէն՝
Rédaction de la revue «Chavigh»
pensionnat Arménien
Varna

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԵՐԳԱՐՈՆ
ՀԱՅՎԱԿԱՆ ԿԱՐ ՀԱՒԱԿԱՆՈՅ

Հին և նոր Ազգ. երգերու գին 2 ֆրանսյն երգարանը կը ծախուի Վառնայ . Ա. Զարպանէլեանի գրատուեր նաեւ կը գտնուի ամէն տեսակ պարոցական և վիպական գրքեր . դրամի փոխարէն կընդունի նաեւ նամակագրոյժ . Գնում և վաճառում ամէն տեսակ գործածուած նամակագրոյժներու . Նաեւ Շարժուել կը ծախուի Ա. Զարպանէլեանի գրատուեր և խմբագրութեան մէջ . Նոյնպէս Շարժուել կը ծախուի Մուսալլա Ա. Գարուեօֆի խանութը :

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. «ՇԱՐՇՈՒՄ»

Կը տպագրուին ամէն լեզուէ այցետոմս . հասցէտոմս . նամակաղլուխ . հարսանեկան հրատարակիչ . մահաղլ :

Գիները յոյժ գեւրամատչելի . Ուրիշ քաղաքներէ եկած յանձնարարութիւններ ճշգրութեամբ և փութով կը կատարուին :

ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ Կ'ԱԽԻԿ

Печатница «Врачимость» Варна